

ЎАЛҚАРО ҲУҚУҚДА ИНСОНЛАРНИНГ СОЎЛИЎНИ
САҚЛАШ ВА МАЛАКАЛИ ТИББИЙ ХИЗМАТДАН
ФОЙДАЛАНИШ ҲУҚУҚИ

Сафарова Хулкар Норбек қизи

ТДЮУ катта ўқитувчиси

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.8304323>

ARTICLE INFO

Received: 22th August 2023

Accepted: 29th August 2023

Online: 31th August 2023

KEY WORDS

Тиббий хизмат, соғлиқни сақлаш, тиббий ёрдам олиш ҳуқуқи, соғлиқни сақлаш ташкилоти, бемор, соғлиқни сақлаш тизими, соғлиққа бўлган ҳуқуқ, аёллар ҳуқуқи, болалар ҳуқуқи.

ABSTRACT

Мақолада шахсинг, жумладан болалар ва аёлларнинг соғлиқни сақлаш ҳуқуқи универсал халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар ва миллий қонун ҳужжатлари асосида таҳлил этилган. Инсон ҳуқуқлари тизимида соғлиқни сақлаш ҳуқуқининг тутган ўрни ёритиб берилган, шунингдек ушбу таҳлиллар асосида соғлиққа бўлган ҳуқуқни замонавий тушуниш бўйича қарашлар баён этилган. Шахсинг соғлиққа бўлган ҳуқуқини таъминлаш борасидаги муммолар таҳлили асосида хулоса ва тавсиялар илгари сурилган.

Инсоннинг соғлиқни сақлаш ва малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи унинг ҳаёти билан бевосита боғлиқ бўлиб, табиий ва ажралмас ҳуқуқлари сирасига киради ва бу соҳада давлатлараро ҳамкорликни талаб қилади.

Инсонларнинг соғлиқни сақлаш ва малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи¹ турли мутахассислар томонидан энг муҳим ижтимоий ҳуқуқ сифатида баҳоланиб, уни мазмуни турли йўналишларда баҳоланган. Жумладан, фуқаронинг соғлиғи бугунги кунда тинчлик ва хавфсизликни таъминлашнинг асосий воситаси сифатида²; давлатнинг Инсонлар олдидаги мажбурияти сифатида³; инсонлар хавфсизлигини таъминлашнинг асосий воситаларидан бири сифатида⁴; давлат хавфсизлигининг асоси сифатида⁵; ижтимоий қадрият⁶ ва бахт⁷ сифатида баҳоланган.

¹ Мазкур илмий тадқиқот доирасида «соғлиққа бўлган ҳуқуқ», «соғлиқни сақлаш ҳуқуқи», «соғлиқ ҳуқуқи», «соғлиқни ҳимоялаш ҳуқуқи» каби тушунчалардан синоним сифатида фойдаланилган бўлиб, улар ушбу диссертация доирасида бир хил маънони англатади – муаллиф изоҳи.

² Бушуева В. П. Конституционное право граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь в Российской Федерации на современном этапе // Автореф. дисс... канд. юрид. наук. – 2006.

³ Toebe B. The right to health as a human right in international law // Refugee Survey Quarterly. – 2001. – Т. 20. – №. 3.

⁴ Каменская Н. А. Конституционное право на охрану здоровья и медицинскую помощь: современные гарантии обеспечения, принципы реализации и механизмы защиты : дис. – 2011. – С. 4.

⁵ Холодова Т. Ю. Конституционно-правовое обеспечение прав граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь в Российской Федерации: Автореф. дис.. канд. юрид. наук. М., 2007. – С. 26.

⁶ Матузов Н.И. Актуальные проблемы теории права. – Саратов: Саратов. гос. академия права, 2003. – С. 439.

⁷ Колоткина О.А. Право личности на безопасность: Понятие и механизмы обеспечения в РФ: Теоретико-правовое исследование: дисс. канд. юрид. наук. – Саратов, 2009. – С. 19

Инсонларнинг малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ва уни ривожланиш тарихи бўйича миллий илмий адабиётларда фундаментал ишлар жуда кам бўлиб, ушбу ҳуқуқни шаклланиши ва ривожланиши асосан хорижий мамлакатлар ҳуқуқий тизимлари ва халқаро инсон ҳуқуқлари доирасида ўрганилган.

Инсонларнинг малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи, унинг манбалари умумий инсон ҳуқуқларини вужудга келиши ва ривожланиши доирасида шаклланган. Бу борада олимларнинг фикрларини фарқланишини ҳам қайд этиш зарур. Мисол учун, Л. Харт инсон ҳуқуқларининг дастлабки шаклланишини 1776 йилги АҚШ Мустақиллик декларацияси билан боғлайди⁸. Ушбу декларацияда қайд этилганидек: “Биз барча инсонлар тенг яратилганлиги ва Яратган томонидан яшаш ҳуқуқи, эркинлик ва бахтли бўлишга интилиш каби ажралмас ҳуқуқлар тақдим этилган деган очиқ ҳақиқатдан келиб чиқамиз”.⁹

Бошқа мутахассислар (M.Duranti¹⁰, G.Jellinek¹¹) инсон ҳуқуқларининг бугунги ривожланишининг дастлабки даври 1789 йилги француз Инсон ва Инсонлар ҳуқуқлари Декларацияси билан бошланганлигини қайд этишади. Унда “инсонлар тенг ҳуқуқли ва эркин ҳолда туғилдилар ва шундай яшайдилар” деган қонидани инсон ҳуқуқларини ривожланишининг тамал тоши сифатида кўриш мумкин¹².

Лекин, шуни қайд этиш зарурки ҳар икки қайд этилган ҳужжатларда Инсонларнинг малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқлари ҳақида тўғридан-тўғри норма ёки принциплар назарда тутилмаган. Малакали тиббий хизматдан фойдаланишга бўлган ҳуқуқ ҳақида АҚШнинг 1791 йилда қабул қилинган “Ҳуқуқлар тўғрисида”ги Биллда¹³, 1215 йилги Буюк Британияда қабул қилинган Эркинликларнинг Буюк хартиясида (Magna Charta)¹⁴, 1689 йилги Британия “Ҳуқуқлар тўғрисида”ги Биллда¹⁵ ҳам ҳеч қандай нормалар кўзга ташланмаслигини қайд этиш зарур.

Малакали тиббий хизматдан фойдаланиш, соғлиқни сақлашга бўлган ҳуқуқини халқаро ҳуқуқий даражада мустаҳкамланиши БМТ томонидан 1946 йилда Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (БССТ)нинг Уставини қабул қилиниши билан боғлиқ¹⁶.

⁸ Харт Г. Л. А. Понятие права/Пер. с англ.; под общ. ред. ЕВ Афонасина и СВ Моисеева. – 2007.

⁹ Congress U. S. Declaration of independence //Available in: <http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage>. – 1776.; Калинина З. З. «Декларация независимости» 1776 года-основная предпосылка создания данного документа //Публичное право и управление: перспективы развития. – 2018. – С. 57-57.

¹⁰ Duranti M. The Holocaust, the legacy of 1789 and the birth of international human rights law: Revisiting the foundation myth //Journal of Genocide Research. – 2012. – Т. 14. – №. 2. – С. 159-186.;

¹¹ Jellinek G. The declaration of the rights of man and of citizens: a contribution to modern constitutional history. – Н. Holt, 1901.

¹² Johnson V. R. The Declaration of the Rights of Man and of Citizens of 1789, the Reign of Terror, and the Revolutionary Tribunal of Paris //BC Int'l & Comp. L. Rev. – 1990. – Т. 13. – С. 1.

¹³ Адаменя Д. В. Билль о правах 1791 г.: десять поправок к Конституции США. – 2020.

¹⁴ Johnson V. R. The Great Charter //Texas Bar Journal. – 2015. – Т. 2015. – №. April. – С. 266.; Крашенинникова Н. А. Великая хартия вольностей 1215 г.(современная интерпретация) //Вестник Московского университета. Сер. 11, Право. – 2002. – №. 3. – С. 86-107.

¹⁵ Томсинов В. А. «Славная революция» 1688-1689 годов в Англии и Билль о правах: Учебное пособие. М. – 2010. — С. 236-250.

¹⁶ World Health Organization et al. Minutes of the Technical Preparatory Committee for the International Health Conference: Held in Paris from 18 March to 5 April, 1946. – WHO, 1947.

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти (ЖССТ)нинг Уставига биноан “Соғлиқни сақлаш – бу нафақат касалликлар ва жисмоний нуқсонларнинг йўқлиги, балки жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонликнинг ҳолати. Соғлиқни сақлашнинг энг юқори даражасидан фойдаланиш ҳар бир инсоннинг ирқи, дини, сиёсий қарашлари, иқтисодий ёки ижтимоий мавқеидан қатъий назар, асосий ҳуқуқларидан биридир. Барча халқларнинг саломатлиги тинчлик ва хавфсизликка эришишнинг асосий омили бўлиб, алоҳида шахслар ва давлатларнинг тўлиқ ҳамкорлигига боғлиқдир”¹⁷.

Умуман олганда, малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ЖССТ Уставида берилган соғлиққа бўлган ҳуқуқнинг таърифи соғлиқни сақлаш ҳуқуқининг халқаро майдонга чиқишига хизмат қилди. Бу инсон ҳуқуқларига оид турли хил ҳужжатлардаги ушбу ҳуқуқни янада ривожлантириш ва такомиллаштириш учун бошланғич нуқта эди.

Кейинчалик, 1946 йилда БМТнинг инсон ҳуқуқлари бўйича комиссияси тузилди. Унинг биринчи мақсади “Халқаро ҳуқуқлар тўғрисида”ги Биллни яратишдан иборат эди. Комиссия қонун лойиҳаси уч қисмдан иборат бўлиши керак деб қарор қилди: декларация, пакт ва уни амалга ошириш чоралари. Дастлаб декларация билан шуғулланиш тўғрисида қарор қабул қилинди. Комиссиянинг биринчи йиғилишида соғлиқни сақлаш масаласини декларацияга киритиш масаласи муҳокама қилинди. Комиссия аъзоларидан бири, Ҳиндистон вакили тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи тўғрисида маълумот йўқлигини таъкидлади.

Унинг сўзларига кўра, “тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи”нинг ўрнига “соғлиққа бўлган ҳуқуқ” атамасидан фойдаланиш керак, чунки ташкилотнинг мажбуриятлари инсон соғлиғини ҳимоя қилиш учун профилактика чораларини ҳам ташкил этишни ўз ичига олади. Лекин айрим давлатлар томонидан билдирилган эътирозлар ва турли баҳслардан сўнг “соғлиқнинг энг юқори даражасига эришиш” ибораси сақланиб қолди ва давлатнинг ўз Инсонларининг соғлиғи учун жавобгарлиги яна бир бор эслатиб ўтилди.

Мазкур универсал халқаро ҳужжатлар келгусида бошқа ҳужжатларда шахсни соғлиққа бўлган ҳуқуқини мустақамланишига туртки бўлган. Хусусан, 1948 йилда қабул қилинган XI Америка Инсон ҳуқуқлари ва мажбуриятлари декларациясида қайд этилганидек: “Ҳар бир инсон жамоат ва давлат ресурслари имкониятларидан келиб чиққан ҳолда озиқ-овқат, кийим-кечак, уй-жой ва соғлиқни сақлаш билан боғлиқ зарур санитария ва ижтимоий чораларни кўриш орқали ўз соғлиғини сақлаш ҳуқуқига эга”¹⁸.

Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари соҳасидаги фундаментал ҳужжат саналган 1948 йилги Инсон ҳуқуқлари бўйича умумжаҳон декларациясини яратиш жараёнида АҚШ ва Буюк Британия тарафидан Декларация лойиҳасига инсоннинг иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқларини киритиш бўйича таклифлар илгари сурилган бўлсада, лекин ушбу таклифлар алоҳида ҳужжат сифатида қабул қилиш шарти билан Декларация матнида инобатга олинмаган¹⁹.

¹⁷ Устав В. О. З. ВОЗ. Основные документы. – 2005.

¹⁸ Малеев Ю. Н. К вопросу о Международном пакте об обязанностях человека //Московский журнал международного права. – 2014. – №. 3. – С. 65-83.

¹⁹ Исполинов А. Правовой статус Всеобщей декларации прав человека (к 70-летию принятия) //Сравнительное конституционное обозрение. – 2018. – №. 4. – С. 100-107.

Натижада 1966 йилда БМТ томонидан иккита пакт: Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги Халқаро пакт ва Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисидаги Халқаро пакт қабул қилинди. Ушбу ҳужжатлар 1976 йилда кучга кирганлигини ҳам қайд этиш зарур.

Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисидаги Халқаро пактда инсоннинг соғлиққа бўлган ҳуқуқи алоҳида мақомдаги ажралмас ҳуқуқ сифатида тан олинган бўлиб, келгуси минтақавий ва халқаро ҳужжатлар учун асос вазифасини бажарди²⁰. Ўзбекистон Республикаси мазкур Конвенцияга Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 1995 йил 31 августдаги 126-1-сонли “1966 йил 16 декабрдаги Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро пактга қўшилиш ҳақида”ги қарорига асосан қўшилган.

Гарчи Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясида тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи ёки соғлиққа бўлган ҳуқуқ шахснинг алоҳида ҳуқуқи сифатида белгинмаган бўлсада, Декларациянинг 25-моддаси 1-қисмида келтирилган қуйидаги қоидалар ушбу ҳуқуқни келгусида рўёбга чиқаришда муҳим аҳамиятга эга бўлган: “Ҳар бир инсон ўзининг ҳамда оиласининг саломатлиги ва фаровонлигини таъминлаш учун зарур бўлган турмуш даражасига эга бўлиш, жумладан кийим-кечак, озиқ-овқат, тиббий хизмат ва зарур ижтимоий хизматга эга бўлишга ҳамда ишсизлик, касаллик, ногиронлик, бевалик, қарилик ёки унга борлиқ бўлмаган шароитларга кўра тирикчилик учун маблағ бўлмай қолган бошқа ҳолларда таъминланиш ҳуқуқига эга”²¹.

Мазкур декларацияда белгиланган “инсон ўзининг ҳамда оиласининг саломатлиги ва фаровонлигини таъминлаш” ҳуқуқи “Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисида”ги Халқаро пактнинг 12-моддасида мустаҳкамланган. Унга кўра:

1. Мазкур Пактда иштирок этувчи давлатлар ҳар бир кишининг жисмоний ва руҳий саломатлик жиҳатдан олий даражага етиши ҳуқуқини эътироф этади.

2. Ушбу Пактда иштирок этувчи давлатлар кўриши керак булган чоралар қуйидаги ишлар учун зарур тадбирларни ўз ичига олади:

- а) ўлик гўдаклар туғилишини ва болалар ўлимини қисқартириш ҳамда болаларнинг соғлом ривожланишини таъминлаш;
- б) ташқи муҳитнинг ҳамма жиҳатларини ва саноатда меҳнат гигиенасини яхшилаш;
- в) юқумли, эндемик, касбий ва бошқа касалликларни олдин олиш, даволаш ҳамда уларга қарши курашиш;
- г) касал бўлган ҳолларда ҳаммага тиббий ёрдам курсатиш ва тиббий парваришни таъминлайдиган шароит яратиш.”²².

Шундай қилиб, шахсни соғлиққа бўлган ҳуқуқи илк бора алоҳида инсон ҳуқуқи сифатида халқаро ҳуқуқий ҳужжат билан расмийлаштирилган.

²⁰ Чиркин В. Е. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах 1966г. и конституционное право //Международные пакты о правах человека: ценностные характеристики. – 2016. – С. 29-34.

²¹ Всеобщая декларация прав человека от 10 декабря 1948 г. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml; <http://constitution.uz/uz/pages/humanrights>

²² International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, opened for signature 16 December 1966, 993 UNTS 3 (entered into force 3 January 1976)

Шахсни соғлиқни сақлаш ҳуқуқи универсал халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар билан бир қаторда, Африка²³, Европа²⁴ ва Америка²⁵ минтақаларида қабул қилинган минтақавий келишувларда ҳам алоҳида шахнинг ажралмас ҳуқуқи сифатида киритилган.

Масалан, Африка Хартиясининг “Инсонлар ва инсонларнинг ҳуқуқлари тўғрисидаги” 16-моддасида белгиланган куйидаги нормалар диққатга сазовордир:

1. Ҳар бир инсон жисмоний ва руҳий саломатликдан энг яхши даражада фойдаланиш ҳуқуқига эга.

2. Ушбу Низомда иштирок этувчи давлатлар ўз халқларининг соғлиғини сақлаш ва касал бўлганларида тиббий ёрдам олишларини таъминлаш учун зарур чораларни кўрадилар”.

Шахсни соғлиққа бўлган ҳуқуқи келгусида 1965 йилги Ирқий дискриминациялар тўғрисидаги конвенция, 1979 йилги Аёлларга нисбатан барча шаклдаги дискриминацияларни тугатиш ҳақидаги Конвенция, 1989 йилги Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги Конвенция, 1990 йилги меҳнаткаш мигрантлар ва уларнинг оила аъзоларини ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳақидаги Конвенция, 2006 йилги Ногиронлар ҳуқуқлари тўғрисидаги Конвенцияларда алоҳида ижтимоий ҳуқуқ сифатида мустаҳкамланган.

Ушбу ҳужжатларда аниқ тоифадаги шахсларга нисбатан соғлиққа бўлган ҳуқуқни таъминлаш ва давлат томонидан кўрилиши зарур бўлган чора-тадбирлар кўрсатиб ўтилганлиги билан характерланади.

Масалан, болалар ва аёлларнинг соғлиғига бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг ўзига хослиги алоҳида халқаро ҳуқуқий таҳлил қилишни ва батафсил ўрганишни талаб қилади. Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги Конвенциянинг 24-моддасида бола энг сифатли тиббий хизмат ва даволаниш усулларида фойдаланишни тан олишни энг устувор вазифа сифатида белгилайди. Бугунги кунда ушбу тадбирлар бирламчи тиббий-санитария ёрдами, касаллик ва тўйиб овқатланмасликка қарши курашиш, атроф-муҳитни яхшилаш, пренатал ва туғруқдан кейинги даврда оналар саломатлигини муҳофаза қилиш, аҳоли ўртасида тушунтириш ва профилактика ишларини олиб бориш орқали амалга оширилмоқда. Ушбу Конвенциянинг мазмунидан кўриниб турибдики, бола тўла ҳуқуқли шахсдир ва катталар билан бир хил ҳуқуққа эга.

Болаларнинг ёшига кўра чекланган муомала лаёқати уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича ота-оналар, васийлар ёки ҳомийлар, фуқаролик жамияти ва тегишли давлат органлари зиммасига юкланган мажбуриятлар билан қопланиши керак. Конвенцияда давлат ёки хусусий ижтимоий ҳимоя органлари, судлар, маъмурий ёки қонун чиқарувчи органлар томонидан амалга ошириладиган болага тегишли барча

²³ UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation. Levels & trends in child mortality: report 2015. New York (NY): United Nations Children’s Fund; 2015

(http://www.who.int/maternal_child_adolescent/documents/levels_trends_child_mortality_2015/en/).

²⁴ Trends in maternal mortality: 1990 to 2015. Estimates by WHO, UNICEF, UNFPA, the World Bank and the United Nations Population Division. Geneva: World Health Organization; 2015

(<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/>).

²⁵ Trends in maternal mortality: 1990 to 2015. Estimates by WHO, UNICEF, UNFPA, the World Bank and the United Nations Population Division. Geneva: World Health Organization; 2015

(<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/>).

ҳаракатларда боланинг энг яхши манфаатларини таъминлаш биринчи ўринда туради. (1-қ, 3-м). Худди шу тамойил соғлиқни сақлаш соҳасида қўлланади ва болага мўлжалланган тиббий хизматларга нисбатан қўлланади. Конвенциянинг 6-моддасига кўра иштирокчи давлатлар боланинг яшаши ва соғлом ривожланишини имкон қадар максимал даражада таъминлаши шарт.

1979 йилда қабул қилинган БМТ нинг “Аёлларнинг барча камситишларига барҳам бериш тўғрисида”ги Конвенциянинг 25-моддаси аёлларнинг соғлиғини сақлашга оид бўлган ҳуқуқларини назарда тутди.

Бу ерда халқаро-ҳуқуқий ҳужжат аёлларнинг оналик ва оиладаги функцияларини инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган.

Ушбу Конвенция аёлларнинг қуйидаги соғлиққа бўлган ҳуқуқларини белгилаб беради:

- насли давом эттириш функциясини сақлаб қолиш мақсадида соғлиқни сақлаш ва ҳавфсиз меҳнат шароитга бўлган ҳуқуқини (11-м., 1-қ., «f» банди);
- зарарли меҳнатда ишловчи аёлларни ҳомиладорлик даврида ҳимоя қилиш (11-м., 2-қ., «d» банди);
- оилани режалаштириш ва тиббий хизмат кўрсатишда эркак ва аёллар дискриминациясига барҳам бериш ва тенг шароитлар яратиш (12-м., 1-қ.);
- ҳомиладорлик, туғиш ва болани озиклантириш даврида аёлларга текин тиббий ёрдам кўрсатиш (12-м., 2-қ.)
- қишлоқ жойларида соғлиқни сақлаш тизимини ташкил қилиш (14-м., 2-қ., “b” банди).
- Ушбу Конвенциянинг асосий мақсади эркак ва аёл ўртасидаги барча дискриминацияларга, жумладан нотўғри қарашлар, дискриминацияга олиб келувчи урф-одатларга барҳам беришдир. Ушбу Конвенцияда белгиланган соғлиққа бўлган ҳуқуқлар ичида ижтимоий тиббий хизматларга бўлган ҳуқуқ асосий ўринни эгаллайди.

Иштирокчи давлатлар ушбу вазифаларни бажариш учун бир қатор вазифаларни амалга ошириши лозим. R.Magnusson томонидан ўтказилган йирик тадқиқот ишида инсонни соғлиғини сақлаш ва тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқини давлатлар томонидан таъминлашнинг зарурати ва бу давлатнинг ўзини ривожланиши учун нақадар муҳим эканлиги экологик, ижтимоий, социологик ва ҳуқуқий жиҳатдан таҳлил қилинган.

Муаллифнинг қайд этишича, давлатлар инсоннинг соғлиқни сақлаш ва тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқини таъминлаш учун энг аввало, **қуйидагилар фундаментал вазифаларни муваффақиятли бажариши зарур:**

замонавий бошқарув ва лидерлик (бу элемент ўз ичига тўғри стратегик ривожлантириш, соҳадаги қонунчилик, бошқарув тузилмаларини қамраб олади);

тиббий хизмат кўрсатиш ва соғлиқни сақлаш соҳасидаги ахборот ва уни шаффофлиги (жамиятда соғлиқни сақлаш соҳасидаги ахборотларнинг очиклиги, уларнинг таҳлили, уларни тўплаш ва халққа эълон қилиб бориш тизими);

тиббий хизмат кўрсатиш тизимини молиялаштириш (самарали молиявий таъминот тизими, аҳолининг барча қатламларига мос келувчи тиббий хизматлар учун нарх сиёсати, молиявий тўсиқларни мавжуд эмаслиги);

соғлиқни сақлаш соҳасида кадрлар сиёсати (амалий ва назарий тажрибага эга кадрлар, уларни танлаш ва ўқитиш, қайта малакасини ошириш, рағбатлантириш тизими);

тиббий хизматларни кўрсатишнинг ҳаммабплиги (тиббий хизмат сифати, унинг ихтисослашуви, касалликларни олдини олиш ва жамоат соғлиғини сақлаш тизимини бошқариш);

дори ва технологик воситалар билан таъминланганлик (дори воситаларини яратиш технологияси, замонавий тиббий ускуналарни ишлаб чиқариш ёки таъминоти, вакцина ва нанотехнологияларни мавжудлиги)²⁶.

Ушбу ўринда биз, кўрсатиб ўтилган фундаментал масалаларга тўлиқ қўшиламиз. Мазкур вазифаларни бажариш давлат органлари учун, айниқса ҳукумат учун биринчи галдаги вазифага айланиши талаб қилинади. Мавжуд ресурслар ва воситалардан самарали бошқарув, очиқлик ва жамоатчилик назорати механизмлари асосида фойдаланиш тизимини яратилиши, Инсонларнинг тиббий хизматдан фойдаланиш борасидаги конституциявий ҳуқуқларини таъминлашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлади.

References:

1. Бушуева В. П. Конституционное право граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь в Российской Федерации на современном этапе //Автореф. дисс.... канд. юрид. наук. – 2006.
2. Toebe B. The right to health as a human right in international law //Refugee Survey Quarterly. – 2001. – Т. 20. – №. 3.
3. Каменская Н. А. Конституционное право на охрану здоровья и медицинскую помощь: современные гарантии обеспечения, принципы реализации и механизмы защиты : дис. – 2011. – С. 4.
4. Холодова Т. Ю. Конституционно-правовое обеспечение прав граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь в Российской Федерации: Автореф. дис.. канд. юрид. наук. М., 2007. – С. 26.
5. Матузов Н.И. Актуальные проблемы теории права. – Саратов: Сарат. гос. академия права, 2003. – С. 439.
6. Колоткина О.А. Право личности на безопасность: Понятие и механизмы обеспечения в РФ: Теоретико-правовое исследование: дисс. канд. юрид. наук. – Саратов, 2009. – С. 19
7. Харт Г. Л. А. Понятие права/Пер. с англ.; под общ. ред. ЕВ Афонасина и СВ Моисеева. – 2007.
8. Congress U. S. Declaration of independence //Available in: <http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage>. – 1776.; Калинина З. З. «Декларация независимости» 1776 года-основная предпосылка создания данного документа //Публичное право и управление: перспективы

²⁶ Magnusson R. Advancing the right to health: the vital role of law //Advancing the Right to Health: The Vital Role of Law, World Health Organization, Switzerland. – 2017.

9. Duranti M. The Holocaust, the legacy of 1789 and the birth of international human rights law: Revisiting the foundation myth //Journal of Genocide Research. – 2012. – Т. 14. – №. 2. – С. 159-186.;
10. Jellinek G. The declaration of the rights of man and of citizens: a contribution to modern constitutional history. – H. Holt, 1901.
11. Johnson V. R. The Declaration of the Rights of Man and of Citizens of 1789, the Reign of Terror, and the Revolutionary Tribunal of Paris //BC Int'l & Comp. L. Rev. – 1990. – Т. 13. – С. 1.
12. Адаменя Д. В. Билль о правах 1791 г.: десять поправок к Конституции США. – 2020.
13. Johnson V. R. The Great Charter //Texas Bar Journal. – 2015. – Т. 2015. – №. April. – С. 266.; Крашенинникова Н. А. Великая хартия вольностей 1215 г.(современная интерпретация) //Вестник Московского университета. Сер. 11, Право. – 2002. – №. 3. – С. 86-107.
14. Томсинов В. А. «Славная революция» 1688-1689 годов в Англии и Билль о правах: Учебное пособие. М. – 2010. — С. 236–250.
15. World Health Organization et al. Minutes of the Technical Preparatory Committee for the International Health Conference: Held in Paris from 18 March to 5 April, 1946. – WHO, 1947.
16. Устав В. О. З. ВОЗ. Основные документы. – 2005.
17. Малеев Ю. Н. К вопросу о Международном пакте об обязанностях человека //Московский журнал международного права. – 2014. – №. 3. – С. 65-83.
18. Исполинов А. Правовой статус Всеобщей декларации прав человека (к 70-летию принятия) //Сравнительное конституционное обозрение. – 2018. – №. 4. – С. 100-107.
19. Чиркин В. Е. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах 1966г. и конституционное право //Международные пакты о правах человека: ценностные характеристики. – 2016. – С. 29-34.
20. Всеобщая декларация прав человека от 10 декабря 1948 г. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml;
<http://constitution.uz/uz/pages/humanrights>
21. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, opened for signature 16 December 1966, 993 UNTS 3 (entered into force 3 January 1976)
22. UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation. Levels & trends in child mortality: report 2015. New York (NY): United Nations Children's Fund; 2015
23. (http://www.who.int/maternal_child_adolescent/documents/levels_trends_child_mortality_2015/en/).
24. Trends in maternal mortality: 1990 to 2015. Estimates by WHO, UNICEF, UNFPA, the World Bank and the United Nations Population Division. Geneva: World Health Organization; 2015
25. (<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/>).
26. Trends in maternal mortality: 1990 to 2015. Estimates by WHO, UNICEF, UNFPA, the World Bank and the United Nations Population Division. Geneva: World Health Organization; 2015 (<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/>).

27. Magnusson R. Advancing the right to health: the vital role of law //Advancing the Right to Health: The Vital Role of Law, World Health Organization, Switzerland.